

SPISJE.

eter
P. MIKLAVEC.

Kendlicher
NOVOMESTO 1886.

Natisnil in založil J. Krajea.

IN 2030003048

Noč na starega leta dan.

Bilo je v mrzlej noči na starega leta dan. Stari Aleksij, imajoč čez sedemdeset let, slónel je pri oknu svoje koče. Žalostno je povzdignil oči k nebu, ki je bilo posuto z nebrojnimi zvezdicami, globoko je vzdihnil, ter potem zopet povесil oči k tlám. Mislil je vbogi starček, kakó kratko je človeško življenje, jedva ga je začetek, že zopet ga je konec. A mislil je tudi na smrt, ki ne prizanaša sivej starosti, ter seli družega za drugim iz té solzne doline. In smrt — ta ni bila več daleč od njega, kajti Aleksij je prestopil že sedemdeseto leto svojega življenja, ali namesto počitka in prijaznih spominov, stal mu je grozen spomin pred očmi, spomin britkosti in zlih del, katerih je bilo polno njegovo življenje. Zdravje njegovo je bilo

le na videz, duša potrta, srcé prenapolneno žalosti in grenkobe. Lica so mu bila bleda in strhla, a oči so svedočile, da je že nekatera solza kanila iz njih. Dnevi minule mladosti so mu stopili pred oči. Spomnil se je ónega prevažnega trenutka, ko so mu dali oče dva pota na izbiro: „Prvi teh potov“, rekli so mu, „pripelje te do sreče in dušnega mirú, a drugi te popelje v brezno, iz katerega ni več nobene očetbe.“

Gorjé! tesnôba se mu je polastila srcá, strup mu je zaprl usta in še le zdaj so se mu odprle oči, da je spoznal, kateri pot si je odbral.

Vnovič povzdigne oči k nebu, ter globoko vzdahne. „O povrnite se dnevi moje mladosti! Oče, denite me vnovič na razpotje življenja, da si odberem pravo pot!“ — Ali zamán! Mladost je že davno minula in oče že davno niso več živeli. Zapazil je zdaj Aleksij dva bleda ognja, ki sta začela goreti v močvirnej dolini, a naglo sta zopet zginila izpred njegovih oči. Tò videč rekel je sam v sebi: „Takšni so bili dnevi moje odločbe!“ Vgledal je potem zvezdo, ki se je vtrnila z jasnega neba, vzletela in se naglo zgubila v neizmernem podnebnem prostoru. „Tako

se pojde iz tega sveta“, zaklical je Aleksij in vest ga je začela vnovič skleti in srcé mu je jelo krvaveti. — Zdaj se spomne vseh ónih, ki so bili ž njim enakih let, ki so se otroci nekdanj igrali ž njim, a Bogú služeč v mladosti, dobri in pošteni so zdaj ljudje, srečni očetje, živeč v miru in zadovoljnosti. Kakó veselo ti zdaj skončujejo staro leto in pozdravljajo novo, ki ravno prihaja . . . V tem trenutku vdari kladvo ob zvon, ter obznani nastop novemu letu. Krepko zadoní ta glas na ušesi starega Aleksija. Ta čarodejni odmev spómne ga na preljube starše, spómne na óne njihove prošnje, katere so vsacega leta ob tej dóbi pošiljali do ljubega Bogá za svojega sina; spómne ga naukov in opominov, katere so mu dajali, in blagoslova na smrtni postelji, katerega ni bil vreden! Pobit žalosti, bridkosti in sramote ne more dalje gledati v jasno nebó, kjer bivajo njegovi dobri rajni starši, povesi oči k tlam in iz njih se zalesketajo goste solze, tihi vzdihljeji se mu izvijo iz prs in še jedenkrat zakliče: „Povrni se ljuba mladost, o povrni!“

In mladost se je povrnila, ker vse to so bile le bridke sanje, ki so mučile Aleksijevo

sreće v mrzli noči pred prvim dnevom začenja-
jočega se mladega leta. Aleksij je bil še čvrst
mladenič v najlepšem cvetju svojega življenja —
starost je bila zgolj domišljija, ali bledej res-
nici podobna. Prebudivši se, vstane iz postelje,
pade na kolena in hvali Boga za veliko milost,
da zamore še zapustiti pot pregrehe, ter se
vrniti na pot kreposti, ki osrečuje človeka in
mu daje pravo srečo. Povrnil se je Aleksij na
pravo pot in je našel srečo, mir in zadovoljnost.

Povrnite se takó tudi vi mladi čitatelji,
kateri ste morda zgrešili pravo pot svojemu živ-
ljenju. Aleksijeve sanje bodo kedaj vaš oster
sodnik. In če boste kasneje v stiski in velikej
bridkosti znabiti klicali: „Povrni se, ljuba mla-
dost, o povrni!“ — verujte mi, da se vam
ona nikoli več ne povrne. —

Ne zametuj daróv božjih.

V necem kraji je živel prosják Lenart. Ljudjé, katere je s prosjáčenjem nadlegoval, bili so se ga že naveličali, ker malo je bilo stvari, ki bi jih bil vbogajme sprejemal. Tudi se ni znalo, od kod je prišel v ta kraj in ker je zopet kmalo izginil, mislili so ljudjé, da živi v jednom kraji le dotlej, dokler mu kdo vbogajme daje kaj tacega, kar mu je všeč.

Ne daleč od tega kraja je bila široka reka. Samo jedno mesto je bilo pripravno za prevožnjo, in tú je prebival ribič Jakob, katerega posel je tudi bil: prevažati ljudi preko široke reke.

Necega dné, ko se mu je bil drog ulomil, šel je v bližnji gojzd, da bi si óndu poiskal družega. Ko je vže dljé časa hodil po gojzdu, čuje, da nekdo govori na vrhu griča, na katerem se gozd razprostira.

Stopi bliže, ter posluša. Slišal je dobro in po glasu tudi spoznal Lenarta, ki je póluglasno govoril sam seboj. „Hà, hà, naveličali so se me že ljudjé! Rad bi znal, zakaj bi naj zdaj zobal

črni kruh, ko so mi poprej ljudje radi dajali mesá in klobas! Hahàhà, zdaj bi naj bil zadovoljen s črnim kruhom? Tega pri meni vže ne doživé!“

Nastane molk. Ribič je še vedno poslušal, ker si je mislil, da še kaj več poizvé od tega čudnega človeka, ki mora, ako sodiš po njegovem govoru, imeti hudobno srcé. Kmalo začuje zopet naslednje besede:

„Réženjak jákelj,
Ídi v moj žákelj!
Ovsenják slabi
Naj leži v grabi!“

Pri teh besedah je priletela kepa črnega kruha malo ne ribarju Jakobu v glavo in za njo še več drugih. — Kosove kruha je Jakob pobral, ter jih nesel domóv.

Ni bil še dolgo domá, da se prikaže tudi prosják Lenart, ter prosi Jakoba, da bi mu dal kaj vbogajme in ga potem prepeljal preko reke.

„Prepeljati vas že hočem, a vbogajme vam nimam kaj dati“, reče Jakob, ter se bliža s čolnom k bregu.

Lenart vstopi v čoln in Jakob odrine od brega. Ko privesla do srede reke, kjer je mo-

lela iz vode precej visoka in prostorna skala, izpregovori kakor osupel k Lenartu:

„Prijetelj! stopite tukaj malo ven, glejte čolnu se dno odtrguje! — Hitro!“

Lenart, dasi ni ničesar opazil, vendar je hitro izstopil, ker je videl Jakoba nekako ustrašenega.

Komaj da izstopi iz čolna na skalo, uprè se Jakob zopet ob njo, ter odvesla proti svoji bajtici.

Lenart, menèč, da bo Jakob čoln domá popravljaj, čakal je nekaj časa mirno. A ko se Jakob le ne povrne, začel je na večer vpiti in razsajati.

A vse je bilo zaman. Jakob ga ne sluša.

Zjutraj, ko je bilo solnce vže precej visoko, vzame veslo, ter odvesla k skali, kjer je Lenart vže zopet klical, prosil in klel vse ob enem.

Jakob natakne na drog kos črnega kruha, in priveslavši k skali, pomolí ga Lenartu, rekoč: „Nú, da véš, zdaj dobiš prvi kos, a na skali te hočem imeti takó dolgo, dokler ne sneš zadnji kosec, ki si jih včera po grmovji in grapah razmetal. Prej ni rešitve, bodi miren, ali nemiren.“

Lenartu je bilo obupati. Zdaj je še le spoznal, da je Jakob slišal njegove besede, ko je menil, da ga nihče ne sliši. „Potruditi se hočem, da kruh kmalo snem“, mislil si je sam v sebi, ter se spravi na delo. Večkrat pokliče Jakoba, ter ga prosi, naj mu prinese kruha, ker mu ga je že zmanjkalo in je gladen.

Ali Jakob se ni prenaglil. — Videč naposled, da je Lenartu kruh res hitro potekal in ga je ta zadnjič že na kolenih prosil, naj ga za božjo voljo reši samote, pripeljal je zopet čoln do skale in Lenart je ustopil.

Prepeljavši ga na breg, pokaral ga je in mu rekel: „Ali vidite, kakó je bil zdaj kruh ovsenják dober! Glejte, da nikoli več ne storite kaj takega, kar ste storili óni dan v gozdu; sploh pa ne zametujte darov božjih, da Bog zaradi vas ne kaznuje tudi nas druge, ki vam dajemo kruha vbogajme.“

To rekši se poslovil od prosjaka Lenarta in od tega dne ga ni nikoli več videl v svojem kraju.

Kralj in oglár.

V sila davnem času je bil kralj, ki je dobro vedel, da se kraljeva sreča samo takrat da najbolje utemeljiti, ako so vsi národje zadovoljni in svojemu kralju pokorni. Dasi je kralj to dobro vedel, vendar se ni posluževal v ta namen primernih pripomočkov. Kralj se postara, onemore in zeló nevarno izbolí. Bolezen je prihajala od dné do dné hujša in njegovi najboljši zdravniki so imeli le malo upanja, da bi se kraljevo stanje zboljšalo, ako Bog sam s kakim posebnim čudežem ne pomaga. — Necega dné je bilo kralju naznanjeno, da v gozdu daleč, daleč od mesta živí star puščavnik, ki se posebno dobro umeje na različna zdravila, ter je že mnogim bolnikom rešil življenje. Kralj takoj pošlje svoje služabnike do starega puščavnika, ki ga tudi pripeljejo k bolnemu kralju. Puščavnik, stopivši h kralju, preišče njegovo bolezen, potem odkima z glavo in reče: „V velikej smrtnej nevarnosti si že, o kralj! Vendar poznam jedini pripomoček, ki te še smrti reši

in ti ohrani življenje. Poslušaj me tedaj in zapomni si: Ako na svoje teló oblečeš srajco popolnoma srečnega človeka iz svojega kraljestva, potem ne bodeš še umrl in vladal boš svoje ljudstvo v sreči in zadovoljnosti.“

Kralj pošlje služabnike na vse strani svojega kraljestva, da bi poiskali popolnem srečnega človeka in mu prinesli njegovo srajco. Služabniki se podado najprej v mramorne palače plemenitnikov, ter vprašajo vsacega posebej, da li se ne čuti popolnem srečnega? Toda kraljevi služabniki dobé od vsacega le nasprotni odgovor. Jedni jim pravijo, da mnogo plemenitašev vživa večje spoštovanje od kralja nego oni, drugi zopet, da jim kralj ne odkriva tolikanj prijateljstva, kolikor si ga zaslužijo; a tretji: da niso takó zdravi in čvrsti, kakor bi si želeli. Vsak ima nekaj, kar ga dela nesrečnega in nezadovoljnega. Ko pri plemenitaših v mramornih palačah kraljevi služabniki ničesar ne opravijo, podajo se žalostni dalje, da bi drugje poiskali popolnem srečnega človeka. Na svojem potovanji se navrnejo k bogatinom in drugim veljakom v državi. Ali tudi pri teh ne najdejo nobenega, ki bi bil popolnem srečen in zadovo-

ljen sè svojo osodo. Vsak bi bil rad prvi in najveljavniši v državi. — Zdaj gredo kraljevi služabniki do meščanov, obrtnikov in poljedelcev. A tudi pri teh niso dobili, česar so takó željno iskali. Vsak se je pritoževal o vsakdanjih potrebščinah in o pomanjkanji. Služabnikom zdaj ni prekostajalo družega, nego potrkati na vrata siromakov in prosjâkov. Toda tukaj se je še le začelo pravo trpljenje! Jedni vzdihujejo, drugi se jočejo, tretji preklinjajo, ter v najžalostnejših barvah slikajo svoje revno življenje. Kraljevi služabniki vidêč, da jim ni mogoče dobiti človeka, ki bi bil popolnem srečen in zadovoljen sè svojim stanom, vrnejo se v stolno mesto, da bi bili vsaj navzoči pri kraljevej smrti. A domóv idočim, treba jim je jezditì preko gosto zaraščenega gozda. Prišedši do srede velikanskega lesovja, zaslišijo na drugej strani poleg ceste veselo moško petje. „Aha! tukaj najdemo gotovo popolnem srečnega človeka“, rekó kraljevi služabniki, ter gredó, od koder se je slišalo veselo petje.

Na desno idóč, pridejo na lepo zeleno planjavo, na katerej je stala ogljena kôpa, katero je veselo prepevajoč kuhal začrneli oglâr. Ne

daleč od njega je stala revna, sè slamo pokrita bajtica.

„Da si nam zdrav, oglár!“ pozdravi ga vodja kraljevih služabnikov. „A povej nam najprej, si li popolnem srečen in zadovoljen pri svojem težavnem delu v tej pusti samoti?“

„Popolnoma sem srečen in zadovoljen“, odgovorí mu ubožni oglár, „in zakaj bi tudi ne bil? Vedno živim veselo kakor ptiček v zraku. Vse, česar potrebujem, da preživim sebe, ženo in otroke, pridobim si pošteno s kuhanjem oglja. To kar po leti in v jeseni zaslužim, zadostuje nam tudi za zimo, da nikoli ne trpimo pomanjkanja na hrupu. Zakaj bi tedaj ne bil srečen in zadovoljen?“

Ko kraljevi služabniki zaslišijo te besede ubozega oglárja, neizmerno se razveselé, da so dobili človeka, kakoršnega so zastonj iskali po vsem kraljestvu svojega gospodarja. Veselo toraj pristopijo k oglarju, ter mu povedó, kaj jih je pripeljalo do njega. Ko mu vse izpovedó, poprosijo ga, da bi jim dal srajco, katero nosi na svojem životu, ker le ž njo je mogoče ohraniti kralju življenje.

Pri teh besedah stopijo ubozemu oglárju solze v oči in z žalostnim glasom jim govori: „Oh, preljubi moji, kakó žal mi je, da ne morem ustreči želji svojega ljubega kralja, ker té spodnje hlače in jopič, ki ga vidite na meni, so moja jedina obleka, in srajce, katero bi vi radi imeli, moje teló še nikoli ni imelo na sebi!“

Žalostni se vrnejo služabniki v kraljevo palačo. Kralj jih je že komaj pričakoval. Ko mu pa povedó, da v célem kraljestvu nima človeka, ki bi bil popolnem srečen in zadovoljen, razjoka se kralj čez svojo osodo in kmalo potem umrje.

Pa tudi ubogi oglár od tega časa ni bil več srečen in zadovoljen. Dosihdob siromak še znal ni, da drugi ljudje nosijo tudi srajco na sebi in vedno ga je mučila nesrečna misel, kakó bi bil on zdaj lahko najsrečnejši človek v célem kraljestvu, ako bi bil rešil dobremu kralju življenje, kateri bi ga bil gotovo bogato obdaroval.

Iz te pripovedke, dragi čitatelji, se lahko učimo, kakó redek dar da je sreča na temu svetu. Ne pravijo toraj pesniki zastonj, da sreča je „kakor cvet z jablane“, ali: da je podobna mesecu, ki nikoli ne kaže rad ljudém celé svoje podobe, temveč rajši le rogé. Drugi

zopet primerjajo srečo krasnemu metulju, ki leta s cvetke na cvetko, ter se pri nobenej dolgo ne mudí. — Samo jedno pravo prepričanje pa je, in to je gotovo: da pravo srečo uživa mladina v krogu svojih ljubih starišev. Najboljša in najsladkejša sreča na tem svetu je: Očetovsko, materina in bratovska ljubezen. O, da bi jo le vedno prav ceniti in uživati znali! —

Drevesa v jeseni.

Necega dné pozne jeseni sedi mladi Aleksij na vrtu in premišljuje, kakó je to in úno. Drevesa so bila sadja že popolnem gola, ostanke listja je trgal ž njih veter. — „Tedaj vse v naravi ima svoj konec!“ vzdihne mladi Aleksij, „vse mora poginiti! Té drevesa so, tega še ni davno, prelepo cvetela, veje so bile pokrite z zelenim listjem in pripogibale se pod téžo sladkega sadú A zdaj? Takó

bo tudi znabiti kmalu z mojim osivelim očetom! . . . Močno ganen ni mogel dalje govoriti. Sklone glavo, oči se mu napolnijo sè solzami in v roki si skrije obraz. Ali v tem, ko sta mu roki vpadli, stal je pred njim ljubljeni oče, ki je ne daleč od tod se prehajajoč slišal tožbe mladeniča, ter mu djal: „Sin! čimu se žalostiš? čimu so tvoje solzé? Ima li večno biti zima? Mar pomladi ne bode več? Glej, takó so tudi ta drevesa izvršila svojo nálogo; pognala in oddala menjajoče se listje, cvet in sadje, a zdaj si odpočijo, da kmalo zopet prejmo novo obleko. Temu podobno zgodilo se bo tudi s tvojim očetom. Dokončavši svoje življenje, vležem se v grob, a kmalu zopet vstanem, ter živím na veke.“ — Mladi Aleksij povzdigne glavo in vesela náda mu prežene žalost.

Slabo vreme.

„Čimu je ta ostra zima? čimu ta mrzel veter? to polje in drevesa — gola? čimu to slabo vreme? zakaj ni vedno zeleno in gorko?“ vprašal je Andrejček očeta iz šole prišedši. — „Zató“, odgovori mu oče, „ker je potrebno, da škodljiva zelišča zmrznejo, da se zrak izčisti, zemlja odpočije in se nam milejša pomlad povrne. Radovednost tvoja, moj sin, to že vidim, daleč sega; ni še dolgo tega, ko si me izpraševal, čimu so ljudje nadložni, bolehní in ubožni? zakaj ni človek vedno zdrav in srečen? — Glej, to je zaradi tega, ker je treba, da si njegova duša novih moči nabira; da svoje zmotnjave spozná; da čedalje bolj sovraži zlô in si lepíh čednosti pridobiva. Veruj mi, moj sin! da ne pristojí človeku pritoževati se in čuditi čez to, česar ne umeje; vse v prirodi imá svoje prave vzroke, vse je modro uravnala roka stvarnikova in če mi tudi ne umemo popolnem vsega, kriva je tega le naša slabost.“

Ne odlašaj dela.

Pri nekem vrtu na kmetih bil je velik kos zemlje popolnem zanemarjen; sredi kamenja je rastel sam osat in plevél. — „Sosed, mi vam ta kos zemlje lahko iztrebimo“, rekli so necega dné trije bratje posestniku; „dajte ga nam na eno leto! — „Rad!“ odgovori sosed, ter razdelí óni kos zemlje na tri dele. Bilo je to proti koncu meseca marca in že se je dalo delati na polji. Dnevi so bili lepi in ugodni za poljsko delo. Bratje so pričeli svoje delo in dva starejša sta že v enem tednu svoj del zemlje popolnem strebila kamenja in plevela. A mlajši brat se je rad zabaval, ter ni delal. Prvih dveh bratov delo je bilo že končano, ko je mlajši svoje delo še le začel. Ko mu je sosed to odlašanje očital, odgovoril je: „Zdaj je še le komaj začetek pomladi, časa je še dovolj!“ V tem je pak potekel dan za dnevom in Fran je še vedno odlagal delo svoje za drug ugodnejši čas. Nastopilo je leto in z letom vročina; kadar koli je šel na delo, lil mu je pot s čela

in moral je prenehati. „Ko nastopi jesen“, takó je dejal sam sebi — „takrat bo vreme za to delo najboljši.“ Prišla je jesen in eden dan je zapiral Franu veter očí, drugi dan ga je zopet dež močil. „Ko pride zima“, rekel je, „bodo dnevi lepi in jasni in jaz svoje delo lahko v trenutku izvršim.“ Prišla je zima in Fran se je spravil na kámenje, premrzneni ósat in plevél. Ali kaj? vse je bilo primrzнено, da Fran niti delati ni mogel.

Kakor se je motil nepremišljeni Fran, takó se moti vsak, kdor delo na ugodnejši čas od-laga samo zaradi tega, da praznuje. Kar imaš storiti, stóri takój danes in ne odlašaj na jutri. Danes znabiti še ugaja tvojemu delu, a kdo ti je porok za jutri? Ako bodeš čakal vedno ugodnejšega časa, lahko te pograbi smrt, predno položiš roko na delo.

Ptičice po zimi.

„Bog skrbi za vsako, tudi najmanjšo stvar, niti najmanjše ptičice ne pozabi; vsem stvarém je pripravil in dal, kar jim je treba v življenje.“ — Takó je učila pobožna mati edino dete svoje. — „Oprostite, ljuba mati, da ne verujem tem vašim besedam“, pretrgal jej je nežni sinek besedo; „le pogledjte, kakšen mraz je zunaj na dvorišči in kdo se briga za ubožne ptičice, ki zunaj zmrzujejo in lačne živeža ne dobodo.“ — „Motiš se, sinko“, odgovori mati, „ali ne vidiš v tej svojej domišljiji modre previdnosti božje? Idi z menoj!“ — In šla sta. Mati je vzela perišče prosa v zastor in na dvorišče stopivša potresala je zrnje na tlà. Urno prileti ptiček, za njim drugi in tretji in kmalu jih je cela množica na dvorišči, ki so sè svojimi drobnimi kljunčki pobirali zrnca po tlèh. — „Ali vidiš zdaj, ljubo moje dete, kakó Bog skrbi za življenje teh živalic v hudej zimi? Ravno takó skrbi tudi za vse druge svoje stvari na zemlji. Nam se sicer dozdeva, kakor da bi bil

Bog tega ali unega prezrl, ker je svoje darove različno razsipa med nas, svoje otroke. Temu je dal mnogo, ónemu malo; tega je prezrl na premoženji, ónega na telesu, drugzega zopet na njegovemu umu. A ravno s to modro svojo naredbo je vzbudil na tisoče lepih čednosti v naših srcih, ter je vse ljudi skupaj povezal s sladko vezjo sočutja in hvaležnosti. Resnično, ako bi uboštvá, telesnih pomanjkljivosti in trpljenja ne bilo, polovica plemenitih občutkov in lepih dejanj bi počivala še dandanes popolnem neznana v človeških srcih.“

Župnik in kmet.

Pobožen župnik v nekej vasi, sprehajajoč se po polji, srečal je mladega kmeta. Kmet je bil zelo zamišljen, ter je žalostno gledal po ogónih. — „Kaj ti je, prijatelj moj, da takó žalostno gledaš po polji?“ — vpraša župnik mladega kmeta. „Žalim se“, odgovori kmetič, „ker moj ječmen noče zelenéti.“ — „Prazne in ne-

potrebne so te tvoje skrbi!“ reče gospod župnik ; „čimu se brigaš za stvar, katero drugače narediti ne premoreš? Naj bi tudi ves dan tukaj stal in žaloval, mar misliš, da bo zaradi tega kako zrnice káli pognalo? Tudi moj ječmen še ni pognal iz zemlje, ali jaz se zaradi tega ne mučim. Dobro obdelam njivo, očistim jo plevela, izročim jej čisto zrnje, ostalo pak prepuščam Bogú. Pomni, ljubi moj, da izorat in posejati zna in more ubožni človek, ali rasti in cveti, to je v rokah božjih. Nam ljudém je treba izpolnovati samo tó, kar nas zadeva, a vse druge skrbi in sad našega truda prepustimo dobremu Bogú v nebesih. On zna, česar nam je treba, ter pozna tudi našo nezmožnost.“

Cvetje sadnih dreves.

„O, kakó ta ostri veter stresa to lepo bélé cvetje z sadnih dreves in razmetava drobne listke po zemlji, kakor sneg po zimi! O, kakó mi je žal teh lepih cvetličic!“ — takó je dejal Vla-

dimirček svojemu učitelju iz šole gredóč. Ali učitelj mu reče: „Ti bi mar rad, da bi bilo drevje vse leto s cvetjem pokrito?“ — O ne, to bi bilo preveč“, odgovori Vladimirček, „tudi sladke hruške in rudeča jabolka imam rad.“ — „Čimu ti je tedaj žal, da odpada belo cvetje, ki dela prostor sladkemu ovočju“, reče učitelj, „ako si želiš sladkega sadja, treba je, da se odrečeš prijetnemu cvetju, kajti vsakej večji dobroti treba je, da posvetimo manjšo.“

Janko muzikant.

Prišlo je to stvarce na svet nežno, slabo. Botre, ki so se zbrale pred posteljo matere, majale so z glavami kakor nad materjo takó nad detetom. Kovačica Šimonova, ki je bila najmodrejša, začela je bolnico tolažiti.

„Pustite“, — pravi — „da vam prižgem blagoslovljeno svečo; vže bo skoraj po vas, moja kuma; potreba se vam je podati na uni svet in poslala bi po duhovnika, da bi vam grehe odpustil.“

„Dà!“ — pravi druga, „pa fanta bo mahoma treba krstiti; on še duhovnika ne dočaka, nikar toraj čakati na poslednje vzdihljeje.“

Takó govoreč je prižgala svečo in potem vzemši dete, poškopila ga z vodo, da je počelo kar mižati in še rekla:

„Jaz te „krstim“ v ime Očeta in Sina in svetega Duha in ti dajem ime Jan(ez), a sedaj pak duša krščanska idi, od koder si prišla. Amen!“

Toda duša krščanska ni imela nikakor volje oditi od koder je prišla, ter zapustiti slabotno teló, marveč začela je škrabati z nogami tega telesa, kolikor je mogla, ter plakati, da si tudi takó slabo in žalostno, prav kakor so dejale botre: „ko bi ga kdo odiral, ali kaj!“

Poslali so po duhovna, ki je prišel, storil svoje in odšel; bolenici se je zboljšalo. Čez teden je vže šla žena na delo. Deček pa je komaj životaril, toda živel. in če tudi je v četrtem letu okukala ga kukavica še bolnega, se je konči nekoliko popravil in nekakšnem takošnem zdravju dospel v deseto leto svojega življenja.

Bil je vedno beden in opaljen z napetim trebuhom in upadlega obraza; lasi je imel kakor

konoplje, skoraj bele in vsipajoče se mu na jasne, velike oči, ki so gledale na svet kakor vprte v nekako brezskončnost. Po zimi je sedel za pečjo in plakal tiho vsled mraza a časih tudi od gladu, ako mama ni imela kaj deti v peč ali vložiti v rangelje; po leti je hodil v srajci, prepasani z krajnikom in sè slamnikom, izpod katerega obrobijene strehe je gledal kakor ptič z glavo navzgor. Mati, revna najemnica, živeča od dni do dni, kakor lastovka pod tujo streho, ga je morebiti tam po svoje tudi ljubila a tudi često bila in imenovala ga navadno „sprevržek.“ V osmem letu je vže hodil kot črednik za živino, ali, ako v bajti ni bilo kaj jesti, za borovnicami v gozd. Da ga tam volk ni pojedel, branilo je usmiljenje božje.

Bil je to fantè brezi živahnosti in kakor vaški otroci, pri govoru prst v usta pokladajoč. Ljudje si niso obečevali, da se odgoji, a še manj, da bi si mati zamogla ućakati pri njemu tolažbe, kajti tudi za delo je bil zanikern. Ni znano, odkod se je to vzelo, ali na eno stvar je bil res pravi volk, na godbo. Povsod je tudi godbo slišal in ko je nekoliko odrastel, vže tudi o ničemur drugem ni mislil. Ako je šel v les za

živino, ali z čajnico po jagode, vrnil se je obično brez jagod in rekel ves prevzet: „Mati! kako je tamkaj v gozdu „grlalo.“ Oj, oj!“

In mati na to:

„Zagodem ti jaz, zagodem! ne boj se!“

In res mu je napravila časih z brezovko godbo. Fantè je kričal, obetal, da tega več ne bode in tudi mislil, da je nekaj tam v gozdu igralo... Kaj? Je mar on vedel?... Smreke, bukve, brezje, javori, vse je godilo: ves gozd in hosta!

A tudi jek... Na polji mu je igrala kobilica, na sadonosniku pod bajto so čvrčljali vrabci, da so se kar češnje tresle! Na večer je poslušal glasove, kar jih je bilo slišati na vasi in si mislil, da vsa vas igra. Ko so ga poslali na delo, naj bi gnoj na njivi razmetoval, pa mu je igral celó veter v vilah.

Opazil ga je takó enkrat nadzornik stoječega z kodrastimi lasmi in poslušajočega veter v lesenih vilah... pak je odpasal jarmen in mu dal nekaj za spomin. Toda kaj je to pomagalo! Ljudjé so ga imenovali: „Janko muzikant!“... Na pomlad je utekel iz doma delati piščalke poleg struge. Po noči, ko so začele

regljati žabe, a čvrčki na lokah čvrčati, murni po rosi brneti; ko so peli petelini za plotmi: tudi on ni zamogel spati, marveč je le poslušal in Bog sam vé, kakšno godbo je on v tem vsem zaslišal . . . V cerkev ga mati ni zamogla jemati, kajti ko bi zadonele orglje in zapeli z sladkimi glasovi, pa bi se mu kar temno storilo in oči bi mu zrle kakor iz družega sveta . . .

Čuvaj, ki je hodil v noči po vasi, ter da bi ne zaspal, prešteval zvezde na nebu, ali se pogovarjal natihoma s psemi, videl ni le enkrat Janka v belej srajci, bližajočega se v temi k krčmi. Toda dasitudi fantè v krčmo ni hodil, vstopil se je pred njo. Tam je stisnivši se k zidu, poslušal. Ljudjé so plesali in časih je kaki mladih pozakričal: U-ha! Slišati je bilo topotanje škorenj ali spet glas dekleta: „Kaj?“ Gosli so pele tiho: „Bodemo jedli, bodemo pili, bomo se veselili“, in bas je z globokim glasom ponavljal; „Kak je Bog dal! Kak je Bog dal!“ Okna so se žarile od svetlobe in vsak predmet v krčmi, zdelo se je, da drhči, poje in igra, a Janko je poslušal! . . .

Kaj bi on dal za to, ako bi zamogel imeti takošne gosli, tenko pojoče: „Bodemo jedli, bo-

demo pili, bomo se veselili.“ Táke pevajoče deščice. Dà! ali od kodi jih dobiti? kje delajo takošne? Da bi mu dovolili najmanj vsaj enkrat vzeti v roke kaj takšnega!... Kakó tudi! Dovoljeno mu je bilo samo poslušati in to je tudi poslušal, dokler se ni oglasil za njim glas čuvajev v temi:

Ne boš šel vže domu, ti trapež?“

Takrat je še le tekel sè svojimi bosimi nogami proti domu in za njim je bežal glas gosli: „Bodemo jedli, bodemo pili, bomo se veselili“ in resnobni glas basa: „Kak je Bog dal! Kak je Bog dal! Kak je Bog dal!“

Kedaj je le zamogel slišati gosli, ali na požinkih, ali na kakšnej veselici, to je bilo zanj veliki praznik. Zlezel je potem za peč in nič ni govoril po céle dni, spogledajoč kot maček z bliščečimi očmi iz teme. Na to si je sam napravil gosli iz škodle in konjskega repa, toda niso hotele gosti takó lepó kakor óne v krčmi, škripale so tiho, jako tiho, skoro kakor mušice ali komarji. Godil je na nje od jutra do večera, če tudi je za to dobival jih toliko po plečih, da je naposled izgledal kot nekako nedozorelo jabelko. Toda takšna je bila njegova narava.

Fanté je hujšal neprestano huje, trebuh je imel vedno večji, lasi čedalje gostejše in oči čedalje širokeje odprte in tudi najpogostejše z solzami zalite; toda lice in prsi upadale so mu čedalje globlje . . .

Povsem ni bil takšen kot drugi otroci, bil je bolj podoben njegovim goslim, ki so komaj škripale. Naposled je tudi umiral od gladu, kajti živil se je največ z svežim ovočjem in od težnje posedanja gosli.

Toda ta težnja mu ni dobro izpadla.

V dvoru je imel gosli lokaj in igral na nje po celo uro, da bi se služkinji dopadal. Janko se je časih priplazil pod drevjem k odprtih vratom sobe, da bi si jih bližje ogledal. Visele so na steni naproti dverim, toraj je borak pošiljal od tam vso svojo dušo k njim z očmi, kajti zdelo se mu je, da so zanj nekaka nedosegljiva svetost, katere se niti dotakniti ni vreden; da je to njegovi najdražji mik. In vendar jih je poželed. Hotel bi jih imeti najmanj vsaj enkrat v roci, vsaj enkrat ogledati si jih bližje . . . Bedno malo fantovsko srcé je kar skoprnelo pri tej misli od sreče.

Neke noči ni bilo nikogar v sobi. Gospôda je vže od davna bivala za granicami, dom je bil zapuščen, toraj je lokaj presedoval na drugej strani po gospej sobarici. Janko, potuhnjen pod drevesi, gledal je vže dolgo skozi široko odprte dveri na cilj svoje težnje. Mesec je bil baš v šipu in pošiljal belo svojo svetlobo skozi okno v sobo, odbijajočo se v podobi velicega jasnega čveterokôtnika na nasprotnej steni. Toda ta čveterokôtnik približal se je polagoma do gosli in naposled razsvetlil je popolnem. Takrat v globokej temi se je videvalo, kakor bi bila njih svetlost srebrna; zlasti nabubreli strunonosnik osvetljen je bil takó močno, da je Janko komaj zamogel gledati na nje. V óvim blesku bilo je videti vse do podrobnega: držaj, strune in locen. Natezalniki na njih so se svetili kakor kresnice in locen poleg kakor srebrni prôd...

Ah, vse je bilo lepo in v resnici čarobno; Janko je tudi pogledoval čedalje poželjivejše. Prituknen v mračini, z lakti vprtimi ob shujšane kolena in odprtimi usti je le gledal in gledal. A strah ga je zadrževal na mestu, pa nekakšna nepremagljiva moč gnala ga je naprej. Je li bilo to čarodejstvo ali kaj?... A v tej

jasnosti so gosli se dozdevno nekako približevale in kakor plavale k otroku . . . Časih je njih žar ugašal, da bi se čez hip vnovič še bolj razplamtil. Čari, pravi čari! Med tem je zašepetal veter; zašumele so tiho drevesa, zalopotale zagrinjala, in Janko, kakor bi bil določno zaslišal:

„Idi, Janko! v sobi ni nikogar . . . idi, Janko! . . .“

Noč je bila svetla, jasna. Na grajskem vrtu nad stavbiščem začel je peti slavec in požvižgaval tiho, pak glasneje: „Idi, pojdi, vzemi!“ Ponočna lastovka priletela je tiho in švignila okrog fantove glave, ter zaklicala: „Janko, ne, ne!“ Toda lastovka je odletela in slavec ostal a pregrinjala so čedalje določnejše šepetale: „Tam ni nikogar!“ Gosli so se razplamtile vnovič . . .

Bedna, mala in sključena postava pomikala se je polagoma in previdno naprej in med tem je slavec tiho požvižgaval: „Idi, pojdi, vzemi!“

Bela srajca prihajala je čedalje bližje k izbinim vratom. Vže mu jih ne zakrivajo črne preproge. Na pragu sobe bilo je slišati urno dihanje bolnih prsij otroka. Trenutek še, bela srajca je zginila in le ena bosa noga še ostala

za pragom. Zaman priletaš lastovka še enkrat in kličeš: „Ne, ne!“ Janko je vže v izbi.

Velike žabe v kaluži na vrtu so zaregljale, kakor od koga prestrašene, a zopet utihnile. Slavec je prenehal požvižgavati, drevesa šepetati. Med tem se je plazil Janko tiho in previdno, a vedno ga je strah navdajal. Pod drevjem se je začutil kot divja zverjad v hosti, a tukaj kot zverjad v kletki. Gibanje njegovo postalo je urno, dihanje kratko in piskajoče in pri tem obdala ga je tema. Tihi poletni blisk, preletevši med vshodom in zahodom, osvetil je še enkrat notranjost sobe in Janka pred goslimi z glavo molečo navzgor. Toda blisek je preminil, mesec zakril oblak in vže ni bilo nič videti, niti slišati.

Čez trenutek stoprav došel je teme glas tih in plačljiv, kakor bi se kdo nepozorno strun dotaknil — in naglo ...

Surov, nekako zaspani glas, prihajajoč iz kôta sobane, povprašal je jezno: „Kdo je?“

Janko je zatajil oddih v prsih, toda surovi glas je vprašal vnovič: — Kdo je?“

Vžigalnica je jela migljati po steni, storilo se je svetlo in potem ... Ej, Bog! Slišale so

se kletve, udarci, plakanje otroka, klicanje: O za Boga! lajanje psov, migotanje luči po spalnicah, trušč v celim dvoru...

Na drugi dan je bedni Janko stal vže pred sodnijo pri vaškem sodniku.

Imeli-li so ga tam soditi kakor tata? ... Gotovo. Pogledovali so tam nanj sodnik in porotniki, kakó je stal pred njimi s prstom v ustih, z izbuljenimi zateklimi očmi, mali, reven razeapan, pobit, ne vedoč kje je in kaj hočejo od njega? Kakó soditi takšnega boraka, ki ima stoprav deset let in jedva na nogah stoji? Poslati ga mar v ječo, ali kakó? ... Potreba je pri tem imeti nekoliko usmiljenja nad otroci. „Naj ga vzame čuvaj, naj mu da okusiti brezovke, da bi drugokrat ne kradel in proč je vsa reč.“

„Da, gotovo!“

Poklicali so Staha, ki je bil čuvaj.

„Vzemi ga ti in daj mu nekaj na spomin!“

Stah je pokimal sè svojo mršavo, živalsko glavo, vzel Janka pod pazduho in ga kot mačko odnesel k skednju. Dete, ali ni razumelo, za kaj tu pojde, ali pak se preveč prestrašilo; dosti da se ni oglasilo z eno besedo, marveč le gledalo, kakor bi gledal ptič. Mar on vé,

kaj ž njim storé? Še le ko ga je Stah pograbil v skednju s pestjo, raztegnil na zemlji in dvignivši košuljo jel mahati po njem, je Janko kričal:

„Mati!“ in bolj ko ga je bál, bolj je vpil: „Mati, mati!“ a čedalje tihejše, slabejše, da je čez kratko časa povsem vtihnil in vže ni klical več matere . . .

Nesrečne, zlodjeve gosli! . . .

Ej neumni, hudobni Stah! kdo otroka takó tepe? Vsaj je bilo takó malo, slabotno in komaj, komaj še živo.

Prišla je mati, pobrala otroka, toda morala ga je nesti domú . . . Drugi dan Janko vže ni več vstal in tretjega na večer je počival spokojno na postelji pod maternim ogrtačem.

Lastavice so čvrčale v črešnji, ki je rastla pod oknom; žar solnea je vhal skozi šipe in oblival z jasnostjo zlato, razkodrano otročjo glavo in lice, v katerem ni ostala kaplja krvi. Oni žar je bil kakor prôd, po katerem bi imela fantova duša oditi. Dobro, da je vsaj v času smrti vhaljala po širokej solnčnatej poti, kajti v življenji je hodila istinito po (poti) trnjevi. Ta čas so se shujšane prsi zganile še enkrat po oddihu in obličje otroka je bilo kakor za-

maknjeno v te vaške glasove, ki so vhajali skozi odprto okno. Bil je večer, toraj so dekleta, vračajoča se od sena, prepevale: „Oj na zelenem travniki!“ in od strani dohajajo na ušesa piskanje piščalk. Janko je poslušal nocoj poslednjokrat, kakó vas igrá... Na polici pred njim so ležale njegove gosli iz skodelj.

Naglo se je razjasnilo lice umirajočega otroka, in iz zbledelih usten je prihajal šepet: „Mati!...“

„Kaj je, sinko?“ oglasila se je mati, katero so dušile solzé... — „Mati, Bog mi dá v nebesih gotovo prave gosli?“

Dá ti, sinek. dá!“ odgovorila je mati; toda ni zamogla dalje govoriti, kajti naglo je iz nje trdih prsij izbruhnila presunljiva žalost, toraj je zaječala samo: „O, Jezus, Jezus!“ ter padla z licem na škrinjo in počela vzklikati, kakor bi zgubila pamet, ali kakor človek, ki vidi, da ne more zbaviti smrti svojega zaljubljenja...

Pak ga tudi ni otela, kajti ko je dvignivši se vnovič pogledala na otroka, so bile oči malega virtuoza sicer odprte, toda nepremične, lice pak jako važno, mračno in zategneno. Solnčni žár je tudi odšel... — Pokoj ti Janko!

Iz spomeniške knjige poljskega učitelja.

. . . . Svetloba svetilnice, če tudi mežeče, budila me je in često sem še ob dveh ali treh po pólunoči videl Miheca še delajočega. Mala in slabotna njegova postava, oblečena v samej srajci, bila je sklonjena nad knjigo in v glubi nočnej tišini je vtrujeni glas mehanično ponavljal sklanjanje latinske in grške z takšno enoličnostjo, kakor se v cerkvi ponavljajo besede litanij. Ko sem zaklical nanj, naj bi šel spat, mi je fantè odgovoril: „Ne znam še náloge, gospod Lovro!“ Deloval sem ž njim na nálogi od četrte do osme in potem od devete do dvanajste, ter nisem šel leč sam, predno se nisem prepričal, da že vse zna; toda istinito, tega vsega je bilo preveč. Skončavši poslednjo nálogo, pozabil je fantè prvo in sklanjatve grške, latinske, nemške in imena različnih krajev, spravila so njegovo bedno glavo v takšno zmočenost, da ni mogel spati. Zlezel je toraj izpod odeje, prižgal svetilnico in zasedel vnovič k mizici. Ko sem ga karal, prosil je in plakal. Potem sem

se že tudi sam privadil teh nočnih posedanj, svetlobe svetilnice in izrekanja sklanjatev takó, da ko jih je zmanjkalo, tudi nisem zamogel spati. Znabiti mi je bila dolžnost ne dovoliti, da bi se dete črez silo mučilo, toda kaj sem imel storiti? Moral se je vsekako naučiti vsaki dan kakó takó náloge, ker inače bi bil izpahnen iz šol, in Bog sam vé, kakšen udarec bi bil to za gospó Marijo, katera je vstavši vdova po možu z dvema sirotama, vse svoje náde v Miheca stavila. Položaj bil je istinito brez izhodišča, kajti na drugej strani sem videl, da brezmejni nápori spodkopujejo fantekovo zdravje in utegnejo biti celó njega življenju nevarni. Treba je bilo najpoprej ga fizično vtrditi, gimnastikovati, ukazati mu dolgo hoditi ali s konjem jezdit, toda časa ni bilo za to. Dete je imelo toliko opraviti, toliko se na izust naučiti, toliko vsaki dan napisati, da z rokó na srcu govorim: ni bilo časa. Vsak trenutek, potreben za oveseljenje, zdravje in življenje fantekovo, pobrala je latinščina, grščina in nemščina. V jutro, ko sem mu polagal knjige v torbo in ko sem videl, kakó so se njegova ramena prigibala pod težo téh bizantinskih zvezkov, se mi je srcé

naravnost stiskalo. Časih sem poprosil zanj priznane in obzirnosti, toda profesorji so mi le odgovarjali, da fanta razvajam in mehkužim; da Mihec očevidno zadosti ne dela, da ima slovenski prigras in da mu je vsaka malenkost zoperna. Sam sem bolan na prsih in rahločuten, toraj so mi ti izgovori marsikateri trenutek ogrenili. Jaz sam sem najbolje vedel, ali Mihec dosti dela, ali ne! Bilo je to dete srednjih zmožnosti, toda takó vztrajno in pri vsej nežnosti takó nadarjeno s silo značaja, kakor to nisem opazil v nobenem drugem fantu. Bedni Mihec bil je odločno in slepo vdan materi, in ker mu je bilo povedano, da je mati jako nesrečna, bolna in če se bo on še slabo učil, jo to celó ob življenje pripravi; toraj je fantè zgrozivši se nad to mislijo presedaval po cèle noči nad knjigo, da bi si le matere ne zamoril. Spustil se je v jok, ako je dobil kedaj slab red, toda nobenemu ni prišlo v misel, zakaj je jokal in v kakó strašnej odgovornosti se je v takošnih trenutkih začutil. Dà, kaj jim je bilo mar za to. Imel je slovenski prigras in dosti! Jaz ga nisem mehkužil ali razvajal, samo razumil sem ga bolje od drugih, trudil se, ga potolažiti, kar

je vže moja šega. Sam sem v življenju se vže dosti narabotal, trpel glad in bedo, nisem bil srečen in ne bodem srečen in — naj to besplentaj! vedno tudi zobóv več ne stiskam, ko na to mislim; ne verjamem, da bi bilo vredno živeti; toda znabiti da imam baš zarad tega pravo sočutje k vsakej bēdi. Jaz sem vsaj v Mihčevih letih, ko sem letal za golobi po ulicah, ali se igral z mladino na dvorišči, imel svoje čase zdravja in veselja. Kašelj me ni mučil; ko sem bil tepen, sem jokal, dokler je padalo: v ostalem pak sem bil svoboden kakor ptič, ne marajoč za ničesar. A Mihec niti tega ni imel. Življenje ga je položilo na nakovalo ter bilo z kladvom; in tolikanj več bi mu jih bilo zadajalo, kolikanj večkrat bi se bil malénček nasmihaval temu, kar otroke bavi, zabavljal se in razvedroval na prostem v solnčnih žarkih. Toda takšne spojitve náporov z detinstvom nisem imel pred očmi. Nasprotno: videl sem otroka, pohajajočega v šolo in vračajočega se iz nje mračnega, sključenega pod težo knjig, vtrujenega; z solzami v kôtu očes, zadrževajočega neprestano nekaki prisilni izbruh joka — toraj sem sočutil ž njim in hotel sem mu biti zavetje.

Sam sem učitelj, če tudi zasebni in ne vém, kaj bi delal na svetu, ako bi še zgubil vero v prospeh nauk in na hasen, ki iz njih izvira? Mislim pak vsekako, da nauk ne smé biti za otroke tragedija in latinščina da ne zamore nadomestiti svežega zraka in zdravja; a dober ali slab prigras nima odločevati nad osodo v življenju malih bitij.

Mislim tudi, da pedagogika bolje izpolnuje svojo zadačo, ako se čuti otrok sprovajan od nje nežno, ne pak kot bi mu nje noge tlačile prsi in poteptavale vse, kar je bilo navajeno spoštovati in ljubiti doma... V tem sem takó uverjen, da gotovo svojega mnenja v tem obziru ne spremenim, kajti vtrjujem se v njem čedalje bolj, kadarkoli se spomnem svojega Miheca, ki sem ga takó prisrčno ljubil. Od šestih let bil sem njegov učitelj, najpoprej kot guverner in potem je pošel v drugi razred, kot korepetytor; imel sem toraj čas se navezati nanj.

Rodbina Mihčeva bila je nekdanj jako premožna, toda — preveč so bili radodarni... toraj so različne okoliščine razdrle srečo in to, kar je ostalo, ni ravno pomanjkanje, toda v primerjanji z nekedanjim le — zmernost. Mihec

je bil poslednji iz rodbine, pa ga je tudi Marija ljubila ne samo kot svoje dete, marveč kot vso svojo nádo za prihodnost. Na nesrečo je v zaslepljenju obično materam, vidévala v njem nenavadnih zmožnosti. Fantè sicer istinito ni bil glup, toda spadal je v kategorijo otrok, čijih zmožnosti, iz početka srednje, razvijajo se še le pozneje vkupno z telesnimi močmi in zdravjem. V drugih okoliščinah zamogel bi bil skončati šole in vseučilišče, ter postati koristen delavec na vsakem polju. V téh pa se je le samo mučil in zna-joč o visokih namenih, ki jih je mati ž njim imela o njega zmožnostih, se tudi brezvspešno trudil.

Mnogo so na svetu vže vidile moje oči in privadil sem se, ne čuditi se ničemur, toda priznavam, da sem s težavo verjel, da bi zamogla obstajati takšna zmota, v katerej bi otroku na zlô se obračala njegova vztrajnost, jakost značaja in delavnost. Je v tem nekaj nezdravega in ko bi mi besede zamogle poplačati žalost in grenkobo, pak bi istinito rekel z Hamletom, da na svetu se dogajajo reči, o katerih se ni sanjalo filozofom . . .

Deloval sem z Mihecem, kakor bi od teh redov, ki jih je za svoje napredovanja dobival,

bila tudi moja lastna prihodnost odvisna. Vsaj
sva obá z mojim dragim fantekom imela eden
smoter, eden cilj, namreč: ne žalostiti mater, po-
kazati jej dobre rede, privabiti smehlaj sreče
na njena usta. Ko se mu je posrečilo dobiti
dober red, je malénček prihitel iz šole ves raz-
veseljen in srečen. Zdelo se mi je, da je v
takšnih trenutkih naglo rastel in postajal jači;
njegove navadne mračne oči smijale so se ta čas
od pristrénega otročjega veselja, ter žarele kakór
dva oglja. Hitro je odvrigel torbo, prenapolneno
s knjigami raz pleč in pomižikajoč ná-me, mi
dejal že na pragu:

„Gospod Lovro! Mati bode zadovoljna! Do-
bil sem danes iz zemljepisja . . . nú uganite kaj?“

In ko sem ugibal, da ne uganem, pritekel
je k meni in s ponosnim obličjem objevši me
okolo vratu govoril kakor na uhó, pa jako glasno:

„Petko! v resnici petko!“

Bili so to za naju obá presrečni trenutki.
Na večer takega dneva se je Mihec razkoračil in
si predstavljal, kaj bode, ako dobi vse rede iz-
vrstno, ter govoril napólo k meni, napólo sam sebi:

„Na Božič se popeljeva v Zalesje; sneg bo
padal — kakor navadno po zimi, toraj se po-

peljeva na sanéh. Prispemo tjekaj po noči, ali o! mati bo ná-me čakala, stisne me in poljubi in popraša potem po spričevalu. Jaz bom nalašč natezal mračno obraz a mama bo čitala: iz veronauka: izvrstno; iz nemščine: izvrstno; iz latinščine: izvrstno; same izvrstno! O, gospod Lovro!“

In bednemu fantu vstopile so solze v oči in jaz, namesto ga zadrževati, bežal sem sam v domišljiji k hišici v Zalesju, predstavljajoč si njeno važnost, mir ter óno višje plemenito bitje, ki je tam gospá, in srečo, ki jo jej napravi vrnitev fanta z izvrstnimi redi.

Uporabil sem takšne trenutke in dajal Mihecu nauke, pojasnovajoč mu, da je materi veliko mar za njegov uk, a še več pak za njegovo zdravje, naj toraj le ne plaka, ako ga popeljem kedaj na sprehod, naj spi toliko, kolikor mu ukažem, ter se ne trudi pri nočnem sedenju. Razveseljeni malénček me je stiskal za šijo in ponavljal:

„Dobro, moj zlati gospod, zdrav še bodem, da bo strah; in postanem še takó velik, da me niti mama, niti mala Sola spoznali ne boste.“

Sprejemal sem tudi često pisma od Marije, naročevajoče mi, naj bi čuval nad zdravjem

otroka, toda z žalom sem se sleherni dan pre-pričeval, da spojiti nauke z zdravjem, bilo bi naravnost nemogoče. Ako bi bili v náloge po-dani predmeti težavni, našel bi bil pomoč, pre-stavivši Miheca iz družega razreda v prvega, toda on je te predmete, kakor tudi jalove, po-polnem razumil; toraj tukaj ni šlo za nauk, mar-več zgolj za čas in za ta nesrečni nemški jezik, katerega ni zadostovalno ovladal. Za to tudi nisem zamogel tukaj nič storiti in računil še jedino, da ko dojdejo prazniki, bodo počitnice dopolnile to ščerbinjo v fantovskem zdravju, ki mu jo je povzročalo neizmerno delo.

Ako bi bil Mihec malomarnejši, brigal bi se bil manje za-nj; toda on je še živejše čutil vsako neposrečenje kakor razsodnost. Trenutki radosti in onih petk, vže omenjenih, so bili na nesrečo jako redki.

Tako sem se naučil čitati raz njegovega obraza, da je le jedva vstopil in vže sem pri prvem pogledu razbral, kaj se mu je pripetilo.

„Si dobil slab red?“ povprašam.

„Takó je!“

„Nisi razumel?“

Časih je rekel: „Nisem“, — a še pogostejše: „Sem razumil, pa nisem zamogel povedati.“

Kakor je mali Ovicki, prvak iz drugega razreda, katerega sem nalašč privabljal, da bi se Mihec ž njim učil, povedal, je Mihec dobival slabe rede največ za to, ker se ni znal dosti izraziti.

V méri, kolikor več se je začutilo dete zmučeno duševno in telesno, tolikanj več so se ponavljale tudi neposrečenja. Opažal sem, da ko je izjokavši se, zasedel zopet k nálogi, bil tih in nekako miren, da je ipak v tej podvojeni eneržiji tičalo nekaj vročinskega in strastvenega. Včasih je tudi vstopil v kôrt, stiskal glavo z obema rokama in molčal; prenežni fantè si je domišljeval, da koplje grob pod nogami ljubljene matere in ni vedel, kakó jo pred tem ubraniti ter se sploh čutil zahomotanosti, iz katere ni bilo izhodišča.

Njegova nočna posedanja postala so pogostejša. Bojéč se, da ko se prebudim, ukažem mu iti spat, je nosil svetilnico v vežo, jo tam prižgal in zasedel k delu. Predno, da sem ga odgnal, prebil je tam nekaj nočí med mrzlimi stenami. Ni bilo drugega soveta, nego vstati,

poklicati ga v sobo in preučiti ž njim še enkrat vse náloge, da bi ga prepričal, da jih je razumil in bi takó po nepotrebnem ne prezebaval. On sam vže naposled ni vedel, kaj je znal in kaj ne. Otroče je izgubljalo moči, hujšalo, rumenelo in hiraló čedalje huje. Časih se je naključilo še kaj tacega, kar me je prepričalo, da ni le zgolj delo samo trátilo njegove moči. Enkrat, ko sem mu pojasnoval zgodbo, ki jo je „Stric sinovcem pripovedoval“, kar sem na zahtevo Marije vsaki dan storil, se je Mihec zganil z iskrečimi očmi in istinito sem se prestrašil, ko sem v gledal zvedav in surov izraz njegovega lica, ko je zaklical:

„Gospod! tedaj pak to ni nikaka basen? ker . . .

„Kaj, ker, Mihec?“ povprašam z začudenjem.

Namesto odgovora je stisnil zobe in konči spustil se takó tožljivi plač, da ga dolgo nisem zamogel utolažiti.

Povprašal sem Ovickega po vzroku tega joka, pa ali ni vedel, ali pak tudi ni hotel povedati in domislil sem si ga sam. Ni bilo nobenega dvoma, da je moralo poljsko dete slišati v nemškej šoli mnogo reči, ki so ranile njegova

najglobokejša čutila, in ki so bile opovrženje, ali zasmeha in onečastenje kraja, jezika, domovinskih tradicij; s kratka vsega, kar je bilo naučeno doma spoštovati in ljubiti. Takšne psovke zginevale so pri drugih fantih brez sledu, ne puščajoč za seboj nič, nego globoko sovraštvo k učiteljem in vsemu njih rodu; toda fantek takó rahločuten kakor Mihec, začutil je to bolestno, in ni se smel zoperstaviti, ako bi tudi imel večkrat voljo zakričati od bólu, pak se je le razburjal in stiskal zobe. In takó se je k grenkobi, s katero so ga napajala neposrečenja in slabi redi, pridružila še nepopisljiva grenkost in raztrganost moralna, v katerej je vedno živel. Dve sili, dva glasa, katera poslušati je bila dolžnost otroka in ki bi imela se vsled tega tudi strinjati, trgala sta tukaj Miheca na dvoje na sprotnih straní. Kar je ena imenovala belo, čednostno, ljubljeno, je druga naznačevala za prôd ostrupljenja in smešnosti; kar je ena imenovala čednost, druga prestoppek. Toraj je v tem razdvojenji šel fanté za tem glasilom, h kateremu mu je bilo navezано srcé, a pri tem pak moral dopuščati, da je sliševal tudi besede nasprotne, moral jih poslušati od jutra do ve-

čera in živeti v tej mučnej prisiljenosti dneve, tedne, mesece . . . Kakšen čuden ta položaj — otroka! . . .

Čudna je bila osoda Mihčeva. Življenja drame začenjajo se navadno pozneje, ko vže prvo listje z drevesa mladosti odpada; zanj pa se je vse to, kar méri na nesrečo: moralna prisiljenost, tajna grenkoba, nemir, brezvspešni napor, borba s težavami, vedno večja izguba náde, vse to pričelo vže v jednajstem letu življenja. Niti njegova slabotna postava, niti njegove slabe moči niso bile zmožne zoprstati tej teži. Minuli so dnevi, tedni; borak je podvajal moči, a vspehi so bili čedalje manjši, čedalje večjega obžalovanja vredni. Pisma gospé Marije, kakor so bila tudi sladka, pripodajala so še več teže k temu bremenu.

„Bog te obdari, Mihec, z nenavadnimi zmožnostmi“, pisala je mati, „kajti upam, da me ne vkaniš v nádi, ki sem jo v tebe vložila in da postaneš meni in domovini veselje.“

Ko je fantè sprejel prvokrat takšen list, po-grabil me je ves zmočen za roke in komaj braneč se joku, počel ponavljati:

„Kaj naj storim, gospod Lovro! kaj zamo-rem jaz storiti?“

Istinito, kaj je zamogel storiti? Kaj zamogel on za to, da ni prišel na svet s prirojeno lahkoto k jezikom in da ni znal se po nemški izraziti?

Prišel je čas poskušnje o vseh Svetih in četvrtletna cenzura je bila povsem nezadostovalna; iz treh glavnějšíh predmetov imel je primerno. Na njegove presilne prošnje in zaklinjanja nisem poslal spričevala gospej Mariji.

„Dragi gospod!“ — je zaklical, sklopivši roké „mama ne vé, da se dajejo o vseh Svetih spričevala in do Božiča se morebiti še Bog usmili nad menoj.“

Bedno dete mamilo se je z nádo, da še te slabe rede popravi in resnica: mamil sem se tudi jaz. Sodil sem, da se spoprijazni z ukom, privadi k vsemu, si osvoji jezik in končí pogodi príglas, a pred vsem, da bo čedalje manj časa potreboval za učenje. Ako bi ne bilo to, davno bi bil vže pisal gospej Mariji in jej stanje stvari pojasnil. Té náde v to se niso dozdevale biti prazne. Brzo po vseh Svetih je dobil Mihee tri rede izvrstno, od teh enega iz latinščine. Od vseh učencev v razredu vedel je le on sam, da od *gaudeo*, minuli čas je *gavisus sum*, in

znajoč da je dobil vže poprej dvoje izvrstnih, vprašal me je, kakó se imenuje latinski: se vese-
lim. Mislil sem, da ga bo od veselja konec. Napi-
sal je list do matere, začenjajoč se z besedami:

„Mama najdražejša! veš li ti moja najlju-
bejša, kak je perfectum od gaudeo? go-
tovo ne veš niti ti, niti mala Sola, kajti v vsem
razredu sem le jaz edini to vedel.“

Mihec je naravnost oboževal mater. Od tega
časa me je vsaki hip povpraševal za razna per-
fecta in participia. Dobiti vse izvrstno,
bila je sedaj zadača njegovega življenja. V krat-
kem pak je nesrečni poljski akcent zopet razdrl
to, kar je nápora sezidala in nebrojna množina
predmetov ni dopuščala otroku posvetiti vsakemu
ž njih toliko časa, kolikor je to zahteval njegov
vtrujen spomin. Slučaj je pripomagal še k po-
večanju neposrečenja. Mihec in Ovicke sta po-
zabila mi povedati o eneji pismeneji nálogi in je
nista napravila. Za Ovickega, kot prvega je
bilo prav, ker ga niti vprašali niso po njej,
toda Mihec je bil v šoli očitno grajan s pogrožnjo,
da ga bodo izpahnili.

Reklo se je, da je navlašno vtajil pred mano
nálogo, da bi je ne bilo treba napraviti, toda

fantek, ki ni bil zmožen najmanjše prevare, ni bil tudi zmožen izpričati se svoje nedolžnosti. Zamogel bi bil sicer povedati v svojo obrambo, da je tudi Ovicki ž njim enako pozabil na njo, toda to mu ni dopuščala šolska čast. Na moj odgovor so odgovarjali Nemci trditev, da nava-
jam otroka na lenuštvo. To me ni stalo malo srda, pa še več nemira mi je povzročil pogled na Miheca. Na večer tega dne, sem ga videl, kakó je stisnivši glavo z obema rokama šepetal, misleč, da ga ne slišim: „bolí, bolí, bolí!“ Pismo od matere, ki je drugo jutro došlo in v katerim ga je mati obsipala s poljubi za one izvrstne, bilo je zanj novi sunljej.

„O lepo tolažbo napravim materi“ — je zaklical, pokrivši si lice z rokami.

Naslednjega dne, ko sem mu naložil torbo z knjigami na pleča, omahnil je in malo, da ni padel. Nisem mu hotel pustiti iti v šolo, pa dejal je, da mu ni nič; ter me le poprosil, naj bi ga spremil, ker se bojí, da bi se mu ne zasmotilo. Vrnil se je opoludne vnovič sè slabim redom. Dobil ga je za nálogo, katero je sicer dobro razumil, pa vstrašil se je takó, da ni zamogel besede spregovoriti. Utrdilo se je o njem

mnenje, da je to zanikrn fant z „nazadnjaškimi nágoni in intrigami“, top in len.

S tema dvema psovka, za katere je vedel, boril se je kakor vtapljajoči se z valovi — strastno, toda brezvspešno.

Naposled je zgubil vso véro v sebe, vso upanje v svoje lastne moči; prišel do prepričanja, da so vsi nápori in delo brezvspešni, da si on nikdar ne prisvoji akcenta (príglasa), da se mora slabo učiti in ob enem si je še predstavljal, kaj poreče na to mati, kakšen bo to za njo bôl in kakó ji to zamore spodkopati njeno slabo zdravje.

Duboven iz Zalesja, ki mu je tudi včasih pisal, človek jako naklonjen, toda brezobziren, skončal je list z besedami:

„Mihec naj sedaj pómne, da ne samo radost, marveč tudi zdravje matere odvisí močno od njegovih napredkov v nanku in pravnosti.“ Pomnil je, dà spominal se vže preveč, kajti celó v spanju je ponavljal: „mama, mama:“ kakor bi jo prosil odpúščenja.

Ali dobival je vedno slabejše rede. V tem času se je Božič urno bližal in gledé spričevala se ni bilo več mamiti. Napisal sem pismo gospej

Mariji, hotéč jo na to pripraviti. Povedal sem odkrito in določno, da dete je slabotno in preobleženo, da pri vsej svoji marnosti ne zamore si pomoči in da bo najbrž treba po praznikih vzeti ga iz šol, ter ga obdržati v domu in pred vsem ojačiti njegovo zdravje. Če tudi sem iz odgovora razbral, da je bila njena lastna materina ljubezen ranjena, je ipak odpisala kakor pametna žena in ljubeča mati. Mihecu nisem povedal nič o tem listu in o namenu, vzeti ga iz šol, kajti bal sem se pri njem vsakega iznenadenja; marveč mu le opomnil, da naj izpade kakor rado, mati vže vé, da dela in bo tudi znala neposrečne brevzvspehe razumeti. To mu je napravilo očevidno olajšavo, kajti izjokal se je dolgo in srčno, kar se mu najbrž že dolgo ni posrečilo. Plakajoč je ponavljal: „Oh, koliko trap jaz narejam materi!“ Vendar pri misli, da pojde v kratkem na deželo, da bo vgladal mater, malo Solo, Zalesje in duhovnika Mašinskega, nasmiheval se je skozi solze. Tudi meni je vže srcé kopernelo za Zalesjem, kajti v resnici vže nisem zamogel gledati na fantovo stanje. Tam jo čakalo nanj srce matere, prisrčnost ljudi, tihlina in pomirjenje. Tam je imel nauk zanj

domače privoščljivo obličje, ne pak tuje in odpahajoče; tam je domače in čisto vse ozračje, katero edino le so zamogle dihati otročje prsi.

Z obzirom na to pogledoval sem na praznike kot na njegovo rešitev in številil na prstih trenutke, ki so nas še od njih ločili, ki pak so Mihecu prinesli še nove grenkosti. Zdelo se je, da se je vse zaklelo proti njemu. Vsled tolikanj večje priváje učnega jezika je bilo otrokom prepovedano rabiti družega med seboj. Mihee je enkrat na to pozabil in bil za ta prestopok zopet očitno grajan. Bilo je to že tesno pred prazniki, toraj tem večjega pomena. Kakó je moral ta naključek prenesti nežni in rahločutni deček — ne drznem si opisati; kakšno zahomotanost je moralo to povzročiti v njegovi misli! Vse je vrelo v teh otročjih prsih in pred očmi je videl namesto svetlobe — temo. Gugal se je kakor klas po vetru. Naposled je lice otroka dobilo izraz naravnost tragičen; izgledal je takó, kakor bi ga dušil v vratu neprestani jok; oči njegove so gledale, kakor oči trpečega ptiča; potém pak ga je prevzela prečudna zamišljenost in zaspanost; njegovo gibanje je postalo kakor nevedno in glas čudovito počasen. Postal je ne-

navadno tih, miren in mehanično ubogljiv. Ko sem mu dejal, da je čas iti na sprehod, ni se protivil, kakor nekedaj, marveč vzel kučmo in šel molče za menoj. Bil bi skoro vesel, ako bi bila to prava malomarnost; pa videl sem, da pod njenim plaščem krila se je dušljiva, bolestna resignacija. Posedaval je pri nalogah, delal jih, kakor poprej, toda vse le bolj iz navade. Očividno je bilo, da ponavljajoč mehanično skladanje, mislil je o nečem drugem, ali boljše, da ni mislil o ničemur. Enkrat, ko sem ga vprašal, je li vže vse skončal, mi je odgovoril sè svojim počasnim glasom, kakor v sanjah: „Jaz mislim, gospod, da bi vse to nič ne zdalo.“ Bal sem se omeniti pred njim matere, da bi še ne prenapolnoval ta kelih grenkosti, iz katerega so pila njegova otročja usta.

Čedalje bolj sem se tudi bal za njegovo zdravje, kajti hiral je neprestano in naposled postal skoraj prezoren. Pletivo nežnih žilic, ki so se mu nekda, kadar se je prav oživil, pojavljala na sencih, videvalo se je sedaj zmiraj. V lice je bil naposled povsem podoben nekakšni sliki. Žal mi je bilo zreti na to otročjo glavico, napólo angeljsko, ki je predstavljala podobo

venečega cvetu. Sicer se ni videlo, da bi mu kaj bilo, toda ginil je in izgubljal moči. Ni zamogel vže nositi vseh knjig v torbi, toraj sem jih vdeval notri le nekoliko, ostale pak nesel sam, ko sem ga vsaki dan spremljal tjekaj in nazaž iz šole.

Naposled so prazniki prišli. Konji iz Zalesja čakali so vže dva dni in pismo gospé Marije, ki je prišlo ob enem ž njimi, nam je pričalo, da nas tam vsi z nestrpljivostjo pričakujejo. „Slišala sem, da ti, Mihec, težko ide; skončala je gospá Marija, in ne nadejam se vže izvrstnih, a hotela bi samo, naj bi tudi tvoji učitelji mislili takó kakor jaz, da si storil vse, kar je bilo v tvoji moči, in da se z dobrim vedenjem trudiš nadomesti nezadostno napredovanje.“

Toda učitelji so mislili v vsakem obziru drugače, toraj je spričevalo skazilo tudi to pričakovanje. Poslednja javna kara tikala se je naravnost fantovega obnašanja, o katerem je gospá Marija imela tudi nasprotne pojmove. V opominji nemških profesorjev se je le tisto dete dobro obnašalo, ki je sè smehom pritrjevalo njih porugi iz „poljskega vpadka“, jezika in tradicij. Vsled takih etičnih pojmov, je bil Mihec, kot nedavajoči náde, da bi znal v prihodnje nauke

s propehom poslušati, ter le zastonj tesnobo dela, iz šole izpahnen. Ta odlok je prinesel na večer. V sobani je bilo vže temno, kajti obilen sneg je padal na dvoru, toraj nisem zamogel vgladati njegovega lica. Videl sem samo, da je vstopil k oknu, stal pri njem in brez misli gledal na snežene cape, zvijajoče se v ozračju. Nisem zavidal boraku misli, ki so se v podobi teh cunj morale vrteti mu po glavi, ter tudi nisem menil govoriti ž njim o spričevalu in odloku. Na ta način nama je minulo četrť ure v popolnem molčanju in med tem se je tudi povsem stemnilo. Jel sem toraj spravljati reči v zaboj, a viděč, da Mihec še stoji neprestano pri oknu, rečem naposled:

„Kaj delaš tam, Mihec?“

„Jelite“ — je odgovoril z glasom, ki se mu je tresel in zadrževal se na vsaki črki, — „da mati sedi sedaj z Solo v zelenej čumnati pred ognjem in misli ná-me?“

„Vsekako. Pa zakaj se ti takó trese glas? znabiti si bolan?“

„Nič mi ni, samo zebe me močno.“

Razoblekel sem ga in ga urno položil v postelj, a pri razoblekanju sem sè sočutjem gle-

dal na njegove shujšane kolena in roke takó tanke kakor stebličje trsa. Ukazal sem mu napiti se čaja in pokril ga, kolikor je bilo mogoče.

„Ti je zdaj vže topleje?“

„Pač! Samo glava me nekoliko boli.“

Uboga glava imela je od česa razboleti. Utrujeno dete je v kratkem zaspalo in težko dihalo sè svojimi ozkimi prsi, a tudi jaz sem nehal pospravljati njegove in svoje reči, potem, ko se tudi nisem čutil prav zdrav, sem se tudi mahoma vlegel. Upihnivši svečo sem tudi hipoma zaspal.

Okolo treh po polnoči sprebudila me je svetloba in óno enolično, dobro mi znano izrekanje sklanjatev. Odprl sem oči in sreé mi je nemirno zadrgetalo. Na mizi je gorela svetilnica, pred njo pak je sedel pri knjigi Mihec v samej srajci; njegovo lice je gorelo, oči je imel zaprte kakor vsled boljšega natezanja spomina, in glavo nekoliko nazaj nagneno, a zaspáni glas je ponavljal:

„Conjunctivus: Amem, ames, amet, amemus, ametis . . .“

„Mihec!“

„Conjunctivus: Amem, ames . . .“

Potresem ga za ramena:

„Mihec!“

Prebudil se je in začel gledati široko z očmi od začudenja, zrvši ná-me, kakor bi me ne poznal.

„Kaj vendar delaš? kaj ti je, dete?“

„Gospod“ — odgovoril je z nasmehljanjem: „Ponavljam vse od početka, jutri moram dobiti izvrstno . . .“

Vzel sem ga na roke in zanesel v postelj, njegovo telo me je žgalo kakor ogenj. Na srečo bival je zdravnik tudi v tej hiši in hitro ga pripeljem. Ni mu bilo treba dolgo pomišljati. Samo nekoliko je opazoval žilobitje, pak položil otroku roko na čelo: Mihec je imel vnetje možgan.

Ah! premnogo zanj reči se očevidno ni zamoglo v njegovi glavi vrediti.

Bolezen je urno delovala in zahtevala vso brzost. Poslal sem poročilo gospej Mariji in drugi dan je zvonček v veži naznanjeval mi njen prihod. Ko sem odprvši dveri, videl jo pod črnimi haljinami blede kakor platno, so se nje prsti vprli z nenavadno močjo v mojo ramo in vsa duša ji je vnišla v nje v mene vprte oči, ko je kratko povprašala:

„Še živi?“

„Dà. Zdravnik je rekel, da je boljše.“

Odvrgši ogrtač, na katerem je visel srež od sape je pribežala v fantekovo sobo. Lagal sem. Mihec je sicer še živel, toda ni mu bilo bolje. Celó matere ni poznal, ki je sedla pri njem in ga poprijela za roko. Še le ko sem mu obložil glavo z svežim ledom, je začel gibati trepavnice in s težavo zreti v nad njim sklonjeno lice. Misel njegova je delovala, ter se borila z vročnico in blodnjo, usta so drgetale, nasmijal se je enkrat, dvakrat in naposled so zašepetale njegova ustna:

„Mama!“

Ona ga je poprijela za obě roki in prese-dela takó pred njim nekoliko ur, ne odloživši niti popotne svoje obleke. Še le ko sem jo opomnil na to, je rekla:

„Zares. Pozabila sem sneti klobuk.“

Ko ga je snela, se mi je stisnilo srcé po prečudnih občutljajih, kajti med plavimi lasmi, krasečimi to mlado, lepo glavo, svetile so se goste srebrne niti. Morebiti jih še pred tremi dnevi tamkaj ni bilo.

Spreminjala je sedaj sama okladke fantu in mu podajala zdravila. Mihec jo je spremil z očmi, kamor koli se je ganila, toda vnovič

je ni poznal. Na večer se je vročnica zvečala. Ponatiboma je deklamoval pesem o Žolkovskem iz pesnij Niemcewicza, a hipoma spet govoril v latinskem učnem jeziku. Odhajal sem, kadar le mogoče, iz sobe, ker nisem zamogel tega poslušati. Ko je bil še zdrav, učil se je tajno ministranture, hotéč mater pri prihodu domú iznenaditi — in sedaj me je prevzemala groza, ko sem v večernej tišini slišal to ednajstletno dete ponavljati pred smrtjo z enakomernim oslabljajočim glasom: *Deus meus, Deus meus, quare me repulisti et quare tristis incedo dum affligit me inimicus!*

Ne znam povedati, kakó tragično so delovale ná-me té besede. Bil je večer pred Božičem. Iz ulic je dobajal ljudski trušč in žvengotanje zvoncev pri sanéh. Vse mesto se je spreoblekalo praznično in veselo. Ko se je popolnem stemnilo, bilo je videti skozi okno na drugi strani ulice božično drevesce, iskreče se od sveč, poovešano zlato in srebrno bliščečimi se orehi in naokrog njega otročje glavice jasne in temne z bujnimi kodri, prosto se vsipajočimi. Okna so žarela od svetlobe in vsa notranjost je odmevala krikov radosti in začudenja. Med gla-

sovi, dobajajočimi iz ulice ni bilo družih nego veseli in radost je postajala splošna, samo naš malenček je ponavljal z veliko žalostjo: Deus meus, Deus meus, quare me repulisti? Pred vratmi so se vstavili fantje z zvezdo in v kratkem se je zaslišalo njih petje: „V jaslih leži, kdor pohiti!“ Noč rojstva božjega se je bližala, a mi pak smo se bali, da bi to ne bila noč smrti.

Čez trenutek se nam je dozdevalo, da se je fant zavedel, kajti začel je klicati Solo in mater, ali to je le kratko trajalo. Njegovo urno dihanje je časih povsem prenehalo. Ni se bilo več mamiti! Ta mala njegova duša bivala je le na pol še med nami. Njegova razsodnost je odletela, in sedaj je tudi on sam vže odhajal v nekako temno daljavo in brezkončnost; ni videl vže nikogar in tudi ni čutil, celó materine glave ~~ne~~, ki je ležala kakor mrtva na njegovih nogah. Postal je malomaren in ni se ogledal po nas. Vsak njegov oddih ga je nekako oddaljal in kakor odpravljaj v mrak. Bolezen je ugaševala nevtegotoma iskre življenja. Roke otroka, ležoe na odeji, bile so vže popolnoma brez vlade, nos njegov se je poostрил in lice dobivalo nekak hladen izraz. Dihanje je

bilo čedalje hitrejša in naposled postalo podobno teku žepne ure. Trenutek še, jeden še oddih in ostalo zrnce peska imelo bi spasti iz peščene ure: imel je biti konec.

Okolo pólnoči zdelo se nam je določno, da vže vmira, kajti začel je hropsti in ječati, kakor človek, kateremu voda usta zaliva in potem naglo umolknil. Toda ogledalo, ki mu ga je doktor k ustom priložil, se je še prevlekalo z meglo. Za uro pozneje se je vročnica naglo zmanjšala: mislili smo vsi, da je rešen. Sam zdravnik imel je nekako nádo. Revnej Mariji postalo je slabo.

V teku dveh ur bilo mu je neprestano bolje. Proti jutru, ker sem vže četrto noč brez spanja pri njem prebedel in me je kašelj čedalje huje mučil, šel sem v vežo in položivši se v naslonjač, zaspim. Sprebudil me je glas gospé Marije. Mislil sem, da mene kliče, toda v nočnej tišini slišal sem odločno: „Mihec, Mihec!“ Lasje so mi vstali na glavi, ker razumil sem ta strašni príglas, s katerim je klicala otroka, a predno sem se opravił, prihitela je sama v vežo in z roko zastirala svečo, ter z drhtečimi ustni pošepetala:

„Mihec je . . . umrl!“

Hitro pohitim k fantovemu ležišču. Res je takó. V vajšnico zarita glava, odprta usta, oči steklene in nepremično v eden smer gledajoče, ter zategnenost vseh črt ni dopuščalo najmanjšega dvoma: Mihec je umrl.

Pokril sem ga z odejo, ki jo je mati pobegnivši od postelje iz njegovih shujšanih telesnih ostankov izpotegnila in zaprvši mu oči, moral sem potem dolgo vzdramljati gospo Marijo. — Prvi dan minul mi je s pripravami na pogreb, ki so bile strašne zá-me, ker ona se ni hotela odmakniti od trupla in je neprestano omedlevala. Omedlela je, ko so prišli ljudjé jemati méro za krsto, potem, ko so začeli ga preoblekati in konči, ko se je naredil oder. Njena tuga stikala se je hipoma z malomarnostjo pogrebnega služništva, privajenega na takšne prizore, ter prehajala v blaznost. Sama je polagala treske v trugi pod atlasom, govoreča kakor v vročnici, da bi dete ne imelo glavo prenizko. In Mihec je ležal v tem času oblečen v novo opravo in v bele rokavice, raven, malomarno in ugodno. Položili smo naposled truplo v trugo in jo postavili na oder in naokrog dve vrsti sveč. Soba,

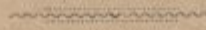
v katerej se je bedno dete naučilo tolikanj latinskih besed in izdelalo tolikanj nálog, spremenila se je kakor v kapelico, kajti zaprta okna niso spuščala notri dnevne svetlobe in žolti migljajoči lesk sveč nadajal je stenam nekakšno cerkveno in svetiščno podobo. Nikdar tudi od tistega časa, ko je dobil poslednje izvrstne (rede) nisem videl Mihčevega obraza takó mičnega. Nežni njegov póluobraz obrnen v strop, nasmihaval se je prijetno, kakor bi se fanté v tej večni preobnovitvi smrti našel zadovoljnost in čutil se srečnega. Migljanje sveč pridodavalo je njegovemu licu in nasmehu podobo življenja in spanka. Polagoma so se jeli fantje, njegovi tovariši, ki niso šli na počitnice, shajati.

Oči otrok so se razširile od začudenja pri pogledu na sveče, oder in trugo. Bili so lahko tudi začudeni nad njegovo osodo. Vsaj je bil še pred nedavnim med njimi, pripogibal se kakor oni, pod težo tovara, preobloženega z nemškimi knjigami, dobival slabe rede, bil kregan in očitno grajan, imel slab priglas; vsak od njih ga je zamogel potegniti za lasi, ali uhó; a sedaj je ležal takó višje od njih, čaroben, miren, obdan od lučij, vsi so se približali k njemu s spoštova-

njem — in celó Ovicki, če tudi prvi, sedaj proti njemu ni mnogo značil. Fantje, drezajoč se z laktmi, so si šepetali, da sedaj on vže za ničesar več ne mara in ko bi celó „Herr Inspektor“ prišel, bi se ga on ne vstrašil, marveč nasmijal bi se takó mirno — da on tamkaj popolnem, popolnem svobodno sme delati kaj hoče, hopkati kakor hoče in govoriti če tudi po poljski — z malimi angeljci s krilami pod šijo.

Takó šepetajoč so se bližali zarji lučij ter voščili: „večni pokoj Mihecu...“

Druzega dné se je prikrila truga s pokrovom, pritrdila z žebli in bila odnešena na pokopališče, kjer so jo grude prsti pomešane z snegom v kratkem skrile pred mojimi očmi... na zmiraj! Danes, ko to pišem, minulo je od tega vže blizo leto (časa), toda spominam se te in žal mi je za teboj, moj mali Mihec, moja cvetlica prerano uvenela. Imel si slab príglas, toda pošteno srcé. Ne vém kje si, in če me slišiš, a vem le samo, da tvoj davni učitelj kašlja čedalje huje, da mu je čedalje težje in samotnejše in da morebiti v kratkem odide, kakor si ti odšel.

Kazalo.

	Stran
Noč na starega leta dan	3
Ne zametuj darov božjih	7
Kralj in oglar	11
Drevesa v jeseni	16
Slabo vreme	18
Ne odlašaj dela	19
Ptičice po zimi	21
Župnik in kmet	22
Cvetja sadnih dreves	23
Janko muzikant	24
Iz spomenike knjige poljskega učitelja	27

